

НАСТАВА КАО ВАСПИТНО- ОБРАЗОВНИ ПРОЦЕС

1

ПРЕГЛЕД

- Настава кроз историју
- Општи задаци наставе
- Типови наставе
- Дидактички системи
 - Хеуристичка настава
 - Програмирана настава
 - Проблемска настава
 - Егземпларна настава
 - Менторска настава

2

2

Настава

- Различите дефиниције
 - организовано поучавање ученика од стране наставника уз примену уџбеника и наставних средстава
 - математичко-физичка дефиниција: скуп интеракција наставник-ученик и ученик-наставно градиво и наставна средства

$$y = f(u, n, npp, ul, o, no, sp)$$

- y -наставни процес
- активни параметри (u =ученик, n =наставник)
- пасивни параметри (npp =наставни план и програм, ul =уџбеник и помоћна литература, o =опрема, no =наставни облици, sp =школске просторије)

3

3

Настава

- Истовремено и **образовни и васпитни** процес (степен заступљености оба аспекта није исти по вертикали)
- Доминира образовна компонента

4

4

Настава

- **Образовање и васпитање траје од рођења – цео животни век (породица, непосредна околина, средства информисања, позориште, ...)**
- **Основне карактеристике: неорганизовано, просторно и временски није ограничено**

5

5

Настава

- **Организован, просторно и временски тачно одређен васпитно образовни процес**
- **Остварује се**
 - по утврђеном (строго или мање строго – зависи од државе и образовне политике) плану и програму,
 - у просторијама намењеним томе и специјално уређеним за извођење радњи учења и поучавања у одређеном животном добу
 - Обављају га особе посебно припремљене за тај посао

6

6

Настава – школовање наставника

- Дефинисано између осталог и **Законом о основама система образовања и васпитања. (11. септембар 2009.)**
- **Члан 2.** Систем образовања и васпитања обухвата предшколско васпитање и образовање, основно и средње образовање и васпитање и представља саставни део укупног учења **током целог живота** свих грађана у Републици Србији.
- **Члан 8.** У установи образовно-васпитни рад обављају: наставник, васпитач и стручни сарадник.
- Наставник, васпитач и стручни сарадник јесте лице које је стекло одговарајуће високо образовање:
 - 1) на студијама другог степена (дипломске академске студије – мастер, специјалистичке академске студије или специјалистичке струковне студије) у складу са Законом о високом образовању („Службени гласник РС”, бр. 76/05, 100/07-аутентично тумачење и 97/08), почев од 10. септембра 2005. године;
 - 2) на основним студијама у трајању од најмање четири године, по пропису који је уређивао високо образовање до 10. септембра 2005. године.
 - Изузетно, наставник и васпитач јесте и лице са стеченим одговарајућим високом образовањем на студијама првог степена (основне академске, односно струковне студије), студијама у трајању од три године или вишим образовањем.
- **Лице из ст. 2. и 3. овог члана мора да има образовање из психолошких, педагошких и методичких дисциплина стечено на високошколској установи у току студија или након дипломирања, од најмање 30 бодова и шест бодова праксе у установи, у складу са Европским системом преноса бодова.**

7

7

Настава

- Претеча наставе - индивидуално поучавање (првобитна људска заједница – поучавање у коришћењу оруђа и оружја, ...)
 - Првобитна људска заједница – ОВ није издвојено у посебну друштвену делатност
 - Одвија се **опонашањем** – преносе се радна искуства (сакупљање плодова, лов, риболов, земљорадња)
 - О припреми младих за живот брину сви
 - Једноставност радних поступака и сакупљених знања дозвољавају
 - Истовременост и интегрисаност образовања

8

8

Настава

- Развој радног искуства, открића нових алата и оружја, ... Потреба за отварањем специјализованих (масовних) друштвених институција – школа.
- Сем тога – појавом “вишка вредности” јављају се прве социјалне поделе и разлике
- Стварају се услови да се једна група људи (деца) могу искључити из рада и посветити васпитавању
- Уводи се и ново звање – **поучаватељ – учитељ**
- Први поучаватељи:
 - Племенски врач, испужени ратници

9

9

Настава кроз историју

- Настала пре више од 5 000 година (семитска култура - Арабија)
- Мењало се место и улога (зависно од карактера друштва)
- Сумери, пре око 3 000 година
 - Постојале школе
 - Учило се клинасто писмо
 - Припремани су за свештенике
 - Плаћало се школовање,
 - дисциплина строга
 - Учило се **преписивањем и понављањем**

10

10

Настава кроз историју

- Индија
 - Организовано само за највише касте
 - Васпитање усмерено ка очувању привилегија
 - Усмерено ка религиозним садржајима
- Персија
 - Физичко здравље и борилачке вештине
 - Интелектуално васпитање препуштено свештенцима
- Кина
 - Усвајање компликованог писма од 15 000 знакова
- Египат
 - Езотерици - бавили су се духовним вредностима претежно
 - Егзотерици – укључени су им и неки елементи практичних знања (геометрија, грађевинарство, наводњавање)

11

11

Настава кроз историју

- Мењало се место и улога (зависно од карактера друштва)
 - Робовласнички систем (Кина, Вавилон, Египат, Спарта, Рим) – велики друштвени значај
 - Сличности и разлике
 - Спарта
 - Школе су државне
 - Полазило се са 6 година
 - Атина
 - Школе су углавном приватне
 - Полази се са 7 година, а трајала је до 14. године
 - Три предмета: читање и писање, гимнастика, музика – сасвим мало времена за математику
 - Мали број ученика (10-15)
 - Многа обележја данашње наставе потичу из тог периода:
 - Атина – полазак у школу са 7 година
 - образовни ступњевии – **основна школа**, други степен - **палестра**, трећи степен - **гимназија**

12

12

Настава кроз историју – Атина и Рим

- Атина:
 - Усмереност ка развоју телесних способности
 - Палестре – рвалиште, борилиште
 - Гимназија – школа за гимнастику
- Рим:
 - Тежња ка изучавању дисциплина које доприносе бољем решавању практичних проблема (трговина, градња, индустрија)
 - Мање су били заинтересовани за развој фундаменталних истраживања
 - Више школе – **граматичке** - : грчки, латински, реторика, право, математика, астрономија

13

13

Настава кроз историју – феудализам – период стагнације

- Средњи век до 11. века
 - Време доминације цркве
 - Негативан утицај на развој научне мисли – назадовање и наставе
- 11. век и надаље
 - Јача грађанска класа
 - Јављају се прве градске школе
 - Основни задатак: стварање доброг чиновничког кадра за обављање послова државног управљања и вођења трговине

14

14

Настава кроз историју – феудализам – карактеристике

- Средњи век – васпитање је сталешко – сваки сталеж учи, развија способности и особине које су неопходне њиховим члановима за вршење друштвених улога
- Феудалци
 - 7 ритерских вештина (јахање, пливање, употреба копља, мачевање, лов, шах, стихови) – мала пажња интелектуалном васпитању
 - Дворски учитељи
- Духовни сталеж
 - Парохијске и манастирске школе
 - Садржаји васпитања – 7 слободних вештина
 - Тривиум – граматика, реторика, дијалектика
 - Квадриум – аритметика, геометрија, астрономија, теорија музике

15

15

Настава кроз историју – ср. век – ширење школских институција –

- У градовима већи број школа ^{12.3} нижег и средњег степена
- Високе школе
- 12. век – универзитети – заједнице високих школа (Италија и Француска)
 - Болоња 1119, Париз 1150, Кембриџ 1209 (Оксфорд 1167), Праг 1348, Беч 1365
- Опште карактеристике наставе
 - Вербализам и учење путем сталног понављања
 - До 17. века настава је у великој мери догматска
- Напредна буржоазија уочава слабости
- Долази до промена – напуштање традиционалне наставе засноване на памћењу изазваног сталним понављањем

16

16

Настава кроз историју – ср. век – прогресивне педагошке идеје

- 1) омогућено је **великом броју деце** да се укључи у редовно школовање и прокламована је идеја „народне школе“, школе за све без обзира на социјално порекло, веру и расу;
- 2) настава је организована на **матерњем језику** (а не на латинском, који је био доступан само уском кругу);
- 3) у наставне садржаје се уводе **реалије**, тј. тековине природних наука, што је био услов покретања привредних активности и индустрије;
- 4) принцип **очигледности** се прокламује за „златно правило дидактике“;
- 5) граде се и опремају школе о **трошку градова** или државе);
- 6) доносе се „школски устави“, прописи и врши постепена етатизација (**подржављење**) школе.

17

17

- Васпитање више није само ствар породице и цркве, већ све више општа ствар и брига државе. Поред граматичке школе, формирају се разноврсни типови средњих школа, трансформишу се и сталешке школе (ритерска академија), а на сцену ступа дуготрајни обрачун између класичне и реалне гимназије, са постепеном превлашћу ове друге, која је више одговарала наступајућем индустријском друштву.

18

18

- година значајна за развој науке – 1492. година
- протеривање муслимана након 750 година владавине над великим делом Шпаније (Реконк(в)иста, 1492. год.)
- оставили су бројне библиотеке, између осталог и са књигама из античке грчке

19

19

20

20

21

Настава кроз историју – индустијска револуција

- индустријска револуција с краја XVIII и почетком XIX века доведиће до масовности образовања;
 - Прва револуција – употреба парне машине уместо ручне производње
 - Друга револуција – друга половина 19. и почетак 20. века: нафта и електрична енергија
 - Трећа револуција – дигитална револуција, од 1980. до данас.
- организована друштва и државе учиниће зависним од система васпитања што ће све заједно довести до потребе да се конституише и посебна наука - педагогија.
- Сва важна питања се регулишу законима, држава се брине о уређењу и функционисању школског система, све је мањи број младих ван тог школског система, и са бриге о екстензивном развоју школства, све се више размишља о његовој рационалности, ефикасности и продуктивности.

22

22

Настава кроз историју – 20. век

- темељна реорганизација класичних индустријских друштава
- појава наунотехнолошке револуције.
- "крај фабричког индустријског друштва" = почиње опадати проценат запослених у секундарном (индустријском) сектору, а повећава се у терцијарном сектору (услуге, образовање, наука итд.).
- Смањује се потреба за фабричким радницима уских профила,
- расељавају се велики индустријски басени и слаби утицај пролетерских и радничких социјалних покрета.
- Расте потреба за високо образованим кадровима поливалентног, креативног и комуникативног профила, који се лако могу доквалификовати, преквалификовати и целог живота усавршавати.

23

23

Општи задаци наставе

- У функцији су потреба друштвеног система и степена његовог развитака
- Два основна задатка
 - **васпитни**
 - **образовни**

24

24

Општи задаци наставе – васпитање

- Васпитање кроз наставу (формирање исправних ставова о животу, понашању према околини, људима, ...)
- Васпитни задаци
 - Изграђивање позитивних особина личности
 - Воља, упорност, истрајност у раду, тачност, одговорност, поштење, правдољубивост, хуманост
 - Прихватање и поштовање усвојених норми
 - Развијање верске и расне толерантности, поштовање равноправности грађана, ...
 - Омогућавање научног погледа на свет

25

25

Општи задаци наставе - образовање

- Стицање **знања** и развијање одређених **способности** ученика
 - **Знање**: систем или логички преглед **чињеница** и **генерализација** о објективној стварности које је човек усвојио и трајно задржао у својој свести.
 - **Чињенице** – конкретности, појединости о објективној стварности које човек упознаје перцептивним путем – бљесак грома, мирис “плина”, топлота, хладноћа – елементи знања доступни нашим чулима
 - **Генерализације и апстракције** – појмови, правила, принципи, методе, закони, дефиниције, закључци, докази, категорије, аксиоми, постулати, ..., теорије, мисли, идеје, једначине, – мисаоне представе

26

26

Општи задаци наставе - образовање

- **Способности** – својство човека да на основу поседовања знања и умења обави потребну радњу и постигне жељени успех у раду
 - Перцептивне (сензорске), мануелне (практичне), менталне (интелектуалне), комуникативне (изражајне)
- Повезаност знања и способности
- Знање је темељ за развијање способности а способности су услов за стицање знања и њихову успешну примену.

27

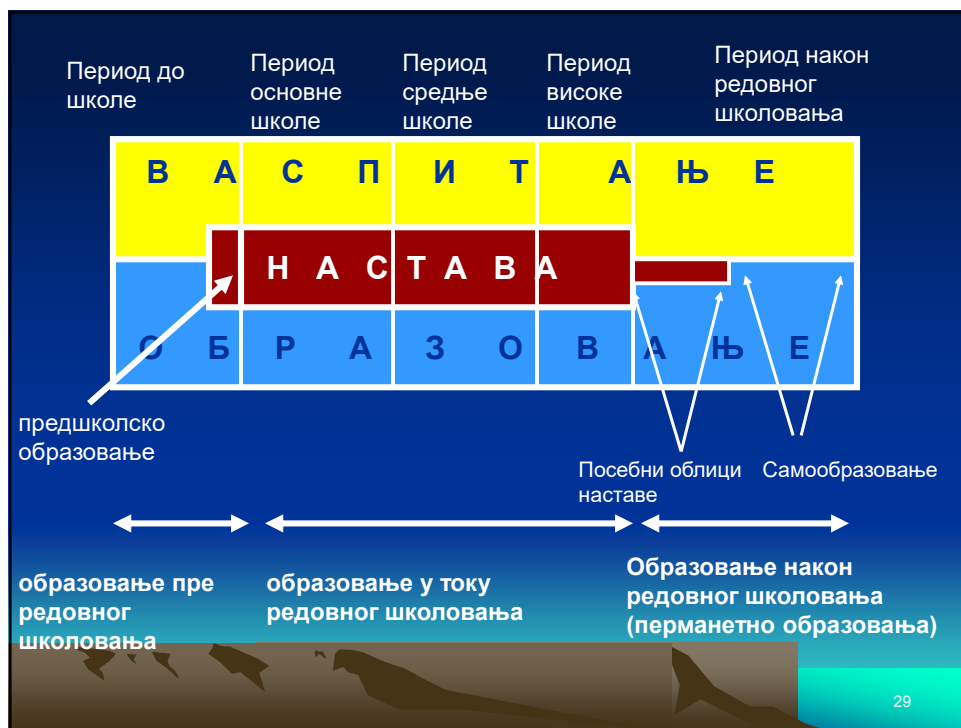
27

Општи задаци наставе - образовање

- образовање има два аспекта
 - материјални
 - стицање знања
 - функционални
 - развијање способности

28

28

29

Врсте наставе у школи/облици образовно-васпитног рада

- редовна настава
 - изводи се по прописаном програму рада за поједини разред једнако за све ученике
- Посебни облици наставе
 - Допунска, припремна и додатна
- Ваннаставне активности:
 - Секције и екскурзије

30

30

Посебни облици наставе

- Допунска настава
 - средство педагошке интервенције у ситуацијама у којима се поступцима редовне наставе не могу постићи задовољавајући резултати једног дела ученика
 - 1 час недељно

31

31

Посебни облици наставе

- Допунска настава – разлози постојања
 - Празнине уочене у редовној настави које онемогућују ученику даље напредовање, па се попуњавају повременом допунском наставом.
 - Проблеми ученика који захтевају допунску наставу: психо-моторичке сметње, дужи изостанци с наставе, проблеми емотивне природе, неадекватни услови учења код куће ...
 - Допунска настава је потребна и ученицима који немају потребно самопоуздање или нису довољно мотивисани за рад на физици.

32

32

Посебни облици наставе

Допунска настава – фазе организовања

1. идентификација, тј. одређивање ученика којима је потребан допунски рад
2. дијагноза, тј. поближе испитивање појединих тешкоћа (идентификовање физичких садржаја које ученик није усвојио) и тражење узрока њихове појаве код ученика одређених за овај рад;
3. израда програма, тј. планирање устаљеног, индивидуалног програма помоћи;
4. реализација, тј. остварење тог програма;
5. контрола, тј. испитивање и верификација ефикасности поступака који су остварени у оквиру допунског рада са ученицима
6. накнадна повремена контрола напретка, усмерена нарочито на оне ученике који су били раније обухваћени допунском наставом

33

33

Посебни облици наставе

Допунска настава – разлози за неуспех

- Недовољан број часова за реализацију (1 час недељно).
- Краткоћа трајања (45 минута), и релативно велики временски размак између часова (недељу дана).
- Стабилизован и акумулиран недостатак образовања у физици врло је отпоран, па се само дуготрајним и перманентним утицајима може одстранити.
- Неправилна организација допунске наставе због дидактичке, методичке и психолошке неспремности наставника (нпр. наставник наставља да ради фронтално са свим ученицима, уместо да ради индивидуално и индивидуализирано).
- Када се идентификују ученици за допунску наставу, не тражи се узрок њихових потешкоћа.
- Ученикове су потешкоће понекад узроковане неким психолошким проблемима. Уколико изостане сарадња са одговарајућом стручном службом могућ је неуспех ...
- Улога родитеља ...

34

34

Посебни облици наставе

Додатна настава –

- за ученике са посебним способностима, склоностима и интересовањима за физику организује се са по једним часом недељно.
- Програмски садржаји:
 - изабрани садржаји из редовне наставе који се обрађују комплексније (дедуктивни приступ, раде се тежи задаци, изводе прецизнија мерења на сложенијим апаратима итд.),
 - нови садржаји, који се наслањају на програм редовне наставе,

35

35

Посебни облици наставе

Припремна настава – за испите (завршни, поправни, разредни)

- Припрема настава за полагање завршног испита на крају обавезног образовања
- За ученике упућене на поправни испит, школа организује припремну наставу. Припремна настава организује се пре почетка испитног рока, у трајању од најмање пет радних дана са по два часа дневно за сваки предмет.
- Разредни испит – ученик који није оцењен

36

36

Врсте наставе у школи

- изборна настава
 - ученици **морају** изабрати предмете
- факултативна настава
 - ученици **могу** изабрати предмете

37

37

НАСТАВНИ ПЛАН ЗА ДРУГИ ЦИКЛУС ОСНОВНОГ ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА									
Ред. број	А. ОБАВЕЗНИ НАСТАВНИ ПРЕДМЕТИ	ПЕТИ РАЗРЕД		ШЕСТИ РАЗРЕД		СЕДМИ РАЗРЕД		ОСМИ РАЗРЕД	
		нед.	год.	нед.	год.	нед.	год.	нед.	год.
1.	Српски језик _____ језик ¹	5	180	4	144	4	144	4	136
2.	Српски језик ²	3	108	3	108	3	108	2	68
3.	Страни језик	2	72	2	72	2	72	2	68
4.	Ликовна култура	2	72	1	36	1	36	1	34
5.	Музичка култура	2	72	1	36	1	36	1	34
6.	Историја	1	36	2	72	2	72	2	68
7.	Географија	1	36	2	72	2	72	2	68
8.	Физика	-	-	2	72	2	72	2	68
9.	Математика	4	144	4	144	4	144	4	136
10.	Биологија	2	72	2	72	2	72	2	68
11.	Хемија	-	-	-	-	2	72	2	68
12.	Техничко и информатичко образовање	2	72	2	72	2	72	2	68
13.	Физичко васпитање	2	72	2	72	2	72	2	68
УКУПНО: А.		23-26*	828-936*	24-27*	864-972*	26-29*	936-1044*	26-28*	884-952*
Ред.	Б. ОБАВЕЗНИ ИЗБОРНИ НАСТАВНИ								

38

38

број	ПРЕДМЕТИ								
1.	Верска настава/Грађанско васпитање ³	1	36	1	36	1	36	1	34
2.	Страни језик ⁴	2	72	2	72	2	72	2	68
3.	Физичко васпитање – изабрани спорт ⁵	1	36	1	36	1	36	1	34
УКУПНО: Б		4	144	4	144	4	144	4	136
УКУПНО: А + Б		27-30*	972-1080*	28-31*	1008-1116*	30-33*	1080-1188	30-32*	1020-1088*
1.	Чувари природе	1	36	1	36	-	-		
2.	Свакодневни живот у прошлости	1	36	1	36	1	36	1	34
3.	Цртање, сликање и вајање	1	36	1	36	1	36	1	34
4.	Хор и оркестар	1	36	1	36	1	36	1	34
5.	Информатика и рачунарство	1	36	1	36	1	36	1	34
6.	Матерњи језик са елементима националне културе	2	72	2	72	2	72	2	68
7.	Шах	1	36	1	36	1	36	1	34
8.	Домаћинство	-	-	-	-	1	36	1	34
УКУПНО: В		1-2*	36-72*	1-2*	36-72*	1-2*	36-72*	1-2*	34-68*
УКУПНО: А + Б + В		28-31*	1008-1116*	29-32*	1044-1152*	31-34*	1116-1224*	31-33*	1054-1122*

1 Назив језика националне мањине у школама у којима се настава одржава на матерњем језику националне мањине.
2 Реализује се у школама у којима се настава одржава на матерњем језику националне мањине.
* Број часова за ученике припаднике националних мањина

39

39

3 Ученик бира један од понуђених наставних предмета и изучава га до краја другог циклуса.
4 Ученик бира страни језик са листе страних језика коју нуди школа у складу са својим кадровским могућностима и изучава га до краја другог циклуса
5 Ученик бира спортску грану са листе коју нуди школа на почетку школске године
6 Школа је дужна да, поред обавезних изборних предмета са листе Б, понуди још најмање четири изборна предмета са листе В, за сваки разред, од којих ученик бира један предмет, према својим склоностима, на почетку школске године

Облици образовно-васпитног рада којима се остварују обавезни и изборни наставни предмети

Ред. број	ОБЛИК ОБРАЗОВНО-ВАСПИТНОГ РАДА	ПЕТИ РАЗРЕД		ШЕСТИ РАЗРЕД		СЕДМИ РАЗРЕД		ОСМИ РАЗРЕД	
		нед.	год.	нед.	год.	нед.	год.	нед.	год.
1.	Редовна настава	28-31*	1008-1116*	29-32*	1044-1152*	31-34*	1116-1224*	31-33*	1054-1122*
2.	Допунска настава								
3.	Додатни рад	1	36	1	36	1	36	1	34

40

40

Ред. број	ОСТАЛИ ОБЛИЦИ ОБРАЗОВНО-ВАСПИТНОГ РАДА	ПЕТИ РАЗРЕД		ШЕСТИ РАЗРЕД		СЕДМИ РАЗРЕД		ОСМИ РАЗРЕД	
		нед.	год.	нед.	год.	нед.	год.	нед.	год.
1.	Обавезне ваннаставне активности								
	Час одељењског старешине	1	36	1	36	1	36	1	34
2.	Слободне активности								
	Друштвене, техничке, хуманитарне, спортске и културне активности	1-2	36-72	1-2	36-72	1-2	36-72	1-2	34-68
	Екскурзија	До 2 дана годишње		До 2 дана годишње		До 2 дана годишње		До 3 дана годишње	

41

Остале врсте наставе

- семинари
 - за време или након редовног школовања
 - за наставника – испит за лиценцу и за њено задржавање – правилник о дозволи за рад наставника, васпитача и стручног сарадника (професионални развој запослених....)
- учење на даљину
- **образовање током целог живота** – перманентно-целоживотно-доживотно образовање

42

Ваннаставне активности

- Редовна настава – по строго утврђеном плану и програму.
- Ученици имају разне жеље, склоности, потребе
- Секција за физику:
 - Продубљивање и проширивање знања и умења у жељеној области.
 - Области, теме за ваннаставни рад и распоред предавања, дебата, демонстрација и сл. одређују се у договору наставника и ученика.
 - Задатак наставника је да за рад секције обезбеди радни простор, наставна средства и материјале, литературу и сл.

43

43

Ваннаставне активности

- Редовна настава – по строго утврђеном плану и програму.
- Ученици имају разне жеље, склоности, потребе
- Екскурзије:
 - У оквиру наставе физике екскурзије - посете научним институтима и факултетима, великим индустријским објектима (термоелектране, хидроелектране), музејима и изложбама и фестивалима наука.

44

44

Ваннаставне активности

- Редовна настава – по строго утврђеном плану и програму.
- Ученици имају разне жеље, склоности, потребе
- Екскурзије:
 - факултативна ваннаставна активност која се остварује ван школе
 - организоване посете ученика одговарајућим институцијама у месту школовања или другим местима, са циљем остваривања одређених васпитно-образовних задатака.

45

45

Ваннаставне активности

- Екскурзије:
 - Припрема наставника
 - Припрема ученика – кључне за њен успех
- Припрема наставника
 - сам, без ученика, обилази објекат који је предмет посете,
 - упознаје домаћине и све оно што се у току извођења екскурзије може видети.
 - уговара датум посете, њено трајање, глобални садржај посете и друге неопходне детаље организације.
 - На основу тога наставник приступа изради оперативног плана екскурзије, настојећи да обезбеди добру организациону и садржајну структуру.

46

46

Ваннаставне активности

- Припрема ученика
 - Припрема ученика може бити фронтална, групна или индивидуална.
 - фронтална припрема
 - сви ученици се упознају са циљем екскурзије,
 - објектима и организацијама које ће посетити, планом извођења, литературом коју могу користити, дају им се упутства о понашању, о опасностима и мерама заштите у току екскурзије.
 - Групна или индивидуална
 - Групе и/или појединци добијају конкретна задужења да нешто одређено запишу, нацртају или поставе сврсисходна питања домаћинима.
 - После изведене екскурзије задужене групе и појединци подnose пред целим разредом извештај, након кога се обавља закључни разговор у коме се истиче оно што је било битно и што се могло чути и видети током посете